

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
" pol leta	3 "	30 "
" četrt leta	1 "	70 "
" mesec	— "	60 "
Po pošti:		
Za celo leto	7 for.	50 kr.
" pol leta	3 "	80 "
" rt leta	2 "	— "
" ec	— "	70 "

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; več pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

st. 77.

V Celovcu v saboto 7. oktobra 1865.

Tečaj I.

Misli o političnem programu,

ktere so razodeli slovenski rodoljubi, dne 25. sept. t. l. v Mariboru zbrani, ter jih podajajo svojim slovenskim bratom v pretres.

Zahteve slovenskega naroda so:

A. Da se kranjskemu vojvodstvu povrne zemeljna celota.

Ko sta si cesar Karol V. in nadvojvoda Ferdinand I. delila avstrijske dežele ter od kranjskega vojvodstva hotela odtrgati Metliko, Pivko, Kras in Istro, odrekli so jima leta 1521 kranjski stanovci obljubo zvestobe, dokler se jim ni potrdilo s pismom, po Karolu V. lastnoročno podpisanim ddo. Brusel 16. marca 1522, da z vojvodstvom kranjskim imajo zediniti se Metlika, Kras in Istra, pa tudi vsi drugi kraji, kakor so mu prej pripadali po pravici in navadi, in tudi, kar jih je Benečanom otetih, brez vsake izjeme ter imajo vsi nerazdružno zvezani biti in skupaj ostati.

In tako so ostali združeni.

Še le minister Bach je leta 1849 samovoljno iz Istre naredil posebno kronovino in kosove Krasa pridjal k goriški grofiji in Istri.

Ni dvombe, da bodo historično celoto kranjskega vojvodstva podpirali:

- Državna vlada, ker je Avstriji neobhodno potreba krepke pokrajine proti Italijanstvu; ta pak ne more biti niti italijanska niti nemška, ampak slovenska.
- Slovani česke in poljske, in vsi narodi ogrske krone, ker ima trdno zgodovinsko, narodno podlago.
- Vsi Slovenci; zakaj čem krepkeje bo kranjsko vojvodstvo, tem jače bo pritezalo in edinilo druge slovenske ko-

sove, in tako vsem Slovincem podpora in središče postajalo.

B. Da se ohrani narodu slovenskemu narodna celota, t. j. da njega potujčevanje za vselej prestane.

V ta namen se ima uprava, zastop, vlada in ravnopravnost slovenskega naroda na sledeči način uravnati:

I. Uprava.

Upravni organizmi bodo:

1. Soseska, ki obsega vasi in hiše, ki imajo skupaj eno podružnico ali cerkev. Ona si voli svojega župana, ki gospodari ali sam, ali s pridanim odborom s soseskim premoženjem in izvršuje, kar mu občina naloži. Združba v soseske je dobrovoljna.

2. Občina, ki obsega več sosesk, ako je mogoče, celo faro, in če je ta malehna (majhna), po več far. Ona si voli svojega glavarja in odbor, v kterega se pa brez volitve jemlje soseskine župani.

Po ubogih in v izobraženji zaostanih deželah morajo občine dovolj velike biti, drugači zavolj pomanjkanja imetnih in dušnih moči hirajo. Zatorej se druženje v občine, ki so prevažen organizem narodne avtonomije, ne more soseskam samim na voljo dati, temveč naj jih združuje sam deželni zbor v dogovoru z vlado in soseskinimi zaupniki.

3. Županija, kakor kamen ogelnik narodnega samoupravja, narejena po zgledu ogrskih varmedij (komitatov) in hrovaško-slavonskih županij (Kreisgemeinde).

Ona bi obsegala po več sedanjih političnih okrajev (kantonov), kolikor mogoče, ene narodnosti, ter bi prevzela politično in sodno upravo I. stopnje; pregledovala bi občine in vodila volitve za narodni zastop.

Njeni organi bi bili: Skupščina, odbor, uradniki in služabniki, ki bi se lahko po okrajih razstavili kakor sedaj državni.

Morala bi dovolj velika biti in imeti vsaj kacic 100.000 duš; le potlej se je nadjati, da pride v skupščino dosti politično izobraženih, nezavisnih, značajnih mož, in da županija tudi kaj premore. Tako na pr. bi imelo kranjsko vojvodstvo 4 županije: gorenjsko, osrednjo, dolensko, notranjsko.

Razlogi:

- Tudi do leta 1848 je bila sodna in politična uprava I. stopnje v deželnih rokah, samo da so jo do tedaj izvrševali samo grajščaki, ko privilegiran stan. Odkar je pa njih privilegij prestal, razširijo se čisto dosledno stanovske pravice na celi narod.
- Le s tacimi županijami se bo mogoče iznebiti birokracije, ki samoupravi in narodni ravnopravnosti ne bo nikdar prijateljica.
- Tako bi se dali zmanjšati upravni stroški; zakaj če se zraven avtonomnih oblasti postavijo še državni uradi, bodo stroški dvojni.

Nadjati se je, da državna vlada napravi županij ne bo nasprotna, ker imajo korenino v zgodovini, in kar ona dovoli ogrskim deželam, tega slovansko-nemškimi na more odreči.

II. Zastop

Da se zastop za deželni zbor uredi na narodnem stalu, je treba:

1. Da se v deželah, kjer prebivajo razun Slovencev še drugi narodi, napravijo volitveni okraji (Wahlbezirke) po narodnostih. Sploh naj volijo volitveni okraji svoje poslance direktno, kolikor mogoče vsak le po enega.

Besednik.

Listi iz Pliberka.

(Prihod mil. knezoškofa. Cerkevno posvečevanje v Šent-Danielu. Obiskovanje v Strojni in nektre vmesne opombe).

Pretečeni dnevi bili so nam dnevi presrečnega oveseljenja, pravi dnevi radosti. Obiskali so nas namreč premilostl. g. knezskof Krški, da bi tu delili zakrament sv. birme. Kdor je to sam videl in slišal, reči je moral, da so se mestnjani od prvega do zadnjega kakor za stavo poskušali, kako bi jih pri njihovem prihodu bolj vredno in slovesno sprejeli. Pelje se jih 29. sept. o 1/3 popoldne cela rajda vozov z v. č. g. dekanom in okrajnim predstojnikom in mladim grofom Turnom na kolodvor. Pri vrodu v mesto čakala jih je vrsta častite duhovščine iz dekanije, gg. uradniki, belo oblečene in oventčane mestne gospodičine, šolska mladost in truma ljudstva. Ko pred prvim slavolokom stopijo iz kočije, nagovori jih po nemški deklica g. Deklevova prav prisrčno kot duhovnega očeta, ki skrbe za boljše kot telesno hrano svojih otročičev, ker so jih prišli potrdit v sv. veri, naj bi v boji življenja srečno zmagovali, in jih za tega del pozdravi z vese-

lim: Dobro došli! Potem gre vsa množica med zvonjenjem in streljanjem v procesiji z molitvejo skozi prvi in drugi slavolok ki sta iz posebnih vzrokov imela latinska napisa z letnicami, in kterih prvi je naznanjal z malo besedami namen škofovega prihoda, drugi pa udanost vse koroške dežele, proti farni cerkvi, kjer so vsem sv. blagoslov podelili. Kmalu potem odpeljejo se škof, spremljani od duhovščine, nekterih mestnjanov in od druge množice po velikovskem predmestju skozi tretji slavolok k romarski cerkvi Božjega groba na homec, kjer jih zopet strel in zvonjenje nasproti pozdravlja. Pod homec prišedši jim kmečka deklica s slovenskim nagovorom izreče veselje vseh tukajšnjih seljanov, da hočejo mil. knezskof v tej cerkvi, ki je ravno letos svojo stoletnico doživela, opraviti svojo pobožnost, ki naj bi, sklenjena s splošnimi molitvami, bila sreča in blagoslov te okolice in vse jim ponižno udane Krške škofije. Po litanijah, ki so jih v cerkvi molili, ogledovali so nekoliko časa okusno zidano okroglo cerkev sv. Križa in njene slikarije, in zunaj cerkve na prijaznem griči zivali krasen razgled v bližnje in daljne fare, ter zrli v gore in velikane, s kterimi je na desni in na na levi ograjena koroška dežela. Nazaj grede obiskali so podružnico matere Božje v Nunčni vasi, kdaj neki slovečo romarsko cerkev,

kjer je stal nunski samostan, in novo mestno pokopališče s prijazno kapelico. Zvečer bilo je njim v čest vse mesto razsvetljeno, ktero osvečavo so viši pastir spremljani od v. č. g. dekana, blagovolili nekoliko ogledati. Ko se pa na to k večerji usedejo, pridejo mestnjani z baklado pred farovž, in pevci zapoje jim tri nemške četerospeve, za česar se jim mil. knezskof srčno zahvalijo. Tako minul je prvi večer.

V saboto jutro o 8. uri začela se je svečanost z navadno škofovsko vpeljavo: „Ecce sacerdos magnus“, in po škofovskem blagoslovu so Šent-Mihelski g. kaplan Ledvinko množici birmancev, botrov in staršev v slovenskem ogovoru prav jasno in temeljito razlagali, kaj da obredi sv. birme pomenjajo in kako da naj starši in botri skrbé, da birmanci ne bodo zastoj sv. Duha prejeli. Po dokončanem tem ogovoru stopijo mil. knezskof pred veliki oltar ter s pastirsko palico v roci s prisrčno in tehtno besedo po nemški nogovore mestnjane, kako da jih je tolikanj prijazni včerašnji sprejem ginil, rekši, da pa vse te priprave ne veljajo njim, ampak onemu, ki jih je kot višega pastirja k njim poslal. V izvrstni daljni izpeljavi pa so dopovedovali, kdo da je tisti in kako da nam ga gre spoznavati v srcu, z ustmi in z deli. Le škoda za tolikanj v besedi, prednaši in izpeljavi izvrstni nagovor, ker so se

Vodba volitev gre županijam, kakor se imajo po tem našem programu narediti.

2. Da se v raznarodnih deželni zborih napravijo narodne kurije. Tako so tudi v prejšnjih časih stanovski deželni zbori reči, ki so se tikale le enega stanu, ali, če so stanovi bili različnih ver, le ene vere, po kurijah obravnavali.

3. Skupne reči ilirskega kraljestva in štajerskega vojvodstva, ki delata notranjo-avstrijsko skupino, naj zastopa skupinski zbor, v kterega pošljejo deželni zbori te skupine svoje poslance. Za reči pa, ki se tičejo narodnosti, snide se skupinski narodni zbor, v kterega pridejo samo poslanci deželni zborov ali kurij dotične narodnosti.

4. Skupne državne zadeve bo zastopal po smislu diplome 20. okt. 1860 državni svet, ki se sestavi iz poslancev deželni zborov, in bo glasoval po skupinah.

III. Vlada.

C. k. namestništvo je v deželi državno-vladni organ za političko upravo. Ono izvršuje državne in deželne postave, pregleduje samoupravne organe in pazi, da se postava povsod izpolnjuje.

Na čelu skupinske uprave stoji dvorska kancelarija, na čelu državne pa ministerstvo na Dunaji.

Deželne ali zborne sodnije ima vsaka dežela svoje, višo sodnijo pa cela skupina eno.

IV. Ravnopravnost.

Narodna ravnopravnost je z diplomom 20. okt. 1860 in slovesno cesarsko besedo Slovincem zagotovljena. Njo uresničiti v djanji je sedaj skupna pravica pa tudi skupna in solidarna dolžnost celega slovenskega naroda. Skupno in solidarno bomo stali, ne le vsaka dežela za-se; ampak vsi za vsacega in vsak za vse, z delom, tiskom in besedo, da se pogubljivo in nekrščansko potujčevanje naše narodnosti za vselej ustavi; zakaj zguba, ki zadeva ktero koli slovensko stran, zguba je za vse Slovence; in zaostajanje ktere koli slovenske pokrajine v razvitku vsem drugim škodo nanaša.

Mi zahtevamo, da se slovenskemu jeziku izkaže v šoli, uradu in cerkvi popolna pravica, in tirjamo:

1. Da za Slovence nihče ne postane niti učitelj, niti uradnik, niti duhovnik, kdor ne dokaže, da zna popolnoma slovenski jezik govoriti in pisati.

2. Da se učiteljem, uradnikom in duhovnikom, pa tudi advokatom in notarjem med

mil. gospod lahko sami prepričali, da razun duhovščine se jih ga je le majhina peščica mestne gospode udeležila. Tako in se ve, da še slabeje se nam pa tukaj z nemškimi pridigami vselej godi. Ravno tisti, ki najbolj po edino zveličavni nemščini zevajo, kakor mlade lačne vrane, pečajo se za svojo ljubo kulturo najmanj.

Po opravljeni sv. maši podelili so m. knezoškof 799 otrokom zakrament sv. birne, in potem opravili navadne molitve za mrtve. — Mimogrede naj tu vmes opomnim, da se v Pliberku ravno kar farna cerkev popravlja, ki bo poleg načrta čez leto in den, predno bude dokončana, nad 5 do 6000 gl. stala. Ravno tako se bo mestna šola, prej ko bo moč, za nadstropje vzdignila, da se bo še 4. razred začetnih šol ustanovil, in se tako šola v glavno šolo prestrojila. Pri tej priliki izrečemo svoje misli, ker gre dan danes trdo za denar, da bi bilo najbolj prav, ako bi se za učitelja v 4. razred postavil duhoven, ki bi ob enem vodstvo šole prevzel, kajti gg. dekan in kaplana zaradi pastiranja večkrat že sedaj nimajo časa s katehezovanjem redno se pečati. Kteri imajo torej o tem soditi, jih prosim, da naj mojega predloga o pravem času ne prezrejo!

(Konec prih.)

Slovinci, ki nimajo popolnega znanja slovenskega jezika v pismu in besedi, postavi rok (termin), do kterega se ga naučiti morajo.

3. Da se ukaže že precej zdaj uradnikom, ki so jezika zmožni, da dopisujejo in odpisujejo slovenskim ljudem po slovenski, in da zapisnike ž njimi narejajo po slovenski.

4. Da se po ljudskih šolah slovenskih krajev, po glavnih in farnih brez izjeme, slovenščina vpelje že precej zdaj za učni jezik.

5. Da se po gimnazijah in realkah med Slovinci nauk z ozirom na ravnopravnost uravná po programu, ki so ga „Novice“ 6. nov. leta 1861 podale.

Sploh pa mora po ilirskem kraljestvu in štajerskem vojvodstvu slovenski jezik, ker je deželni (Landessprache), za vsacega obligaten biti, tako kakor je sklenil lani deželni zbor česki zastran češčine.

6. Da se napravi stolica, kjer se bodo učili pravdoslovni predmeti, zlasti pozitivno pravo, po slovenski.

7. Da se pri viši sodniji postavi svetnikov (Räthe), ki bodo slovenskega jezika v pismu in besedi zmožni, po razmeri slovenskega prebivalstva.

V. Pot, po kateri se program izvrši.

1. Ministerstvo je prositi, da po dolžnosti, s ktero ima oktobersko diplomom in cesarsko besedo dopolniti, precej potrebne naredbe izda, da se ravnopravnost slovenskemu jeziku uresniči.

2. Po oktoberski diplomom, po patentu 20. sept. t. l. in po zgodovini imajo deželni zbori pravico državopravne predmete obravnavati. Tega pota se bomo tudi mi držali.

Ker so pa Slovinci v nekterih deželni zborih po sedanjem oktrojiranem volitvenem redu v vekoviti manjšini, a od večine se ni nadjati podpore našim narodnim prizadevam, zato bomo Njih Veličanstvo prosili, da nam Ono v tistih primerljajih, v kterih nam dosedanje oktrojirane naredbe neprestopljive zapreke stavijo, iz Svoje polnopravnosti potrebno pomoč za državopravno našo uredbo nakloniti blagovoli. —

Na konci bodi še to opomnjeno, da „mislí“ podajajo le poglavitne črte in načela.

Vi pa, slovenski rodoljubi, preudarite, popravite, dopolnite, kar je treba, ter pomagajte, da se poslopje narodne organizacije dovrši Vam in narodu slovenskemu na zadovoljnost, srečo in slavo! —

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele niže-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Kako nam je v sedanjih okolščinah delati? — Hübner. — Novi kupčijski minister. — Vmeščenje novega rektorja m.) Bolj ko se bliža čas, ko začne deželni zbori zborovati, bolj so spet pričeli tukajšnji centralisti glave svoje vzdigovati in opiraje se na programe nekterih ogerskih kandidatov za prihodnji deželni zbor mahati po federalistih, podpirati pa dualiste in avtonomiste. Vzemite njih liste v roke in prepričali se bote sami, da je res to. Že poprej enkrat sem rekel, da nas čakajo še hudi boji, predno da besede na papirju pridejo v djanjsko življenje, in kakor se zdaj kaže, bo res tako. Pa naj le bo, samo da smo le složni in da vemo, kaj hočemo, pa da si tudi za časa k sercu vzamemo, kako važna in imenitna da je sedanja doba za nas, da nam po nobeni ceni ne gre rok križem deržati — nil če nobis sine nobis! nič o nas brez nas — in gledati, kako da naj se ustanovi naše osodopolno državopravno stanje. Serce mi žalosti poka, ko vidim in berem, kako se Nemci šopirijo, kako vse naše v nič devajo, zasmehujejo, z nogami teptajo in da se niso nič naučili, pa tudi nič pozabili! Žalostna jim majka! Deržimo se tedaj krepko

svojih pravic, stojmo terdno, naj pride, kar hoče! Mi moramo sebe in narod rešiti, zdaj ali pa nikdar! Bratje, složno! Po dunajskih listih prihajajo tudi zdaj neki dopisi iz Štajerskega na dan, ki po mojih mislih le na to merijo, da bi Slovence popolnoma razdražili in vodo vse kam drugam izpeljali, kakor pa je prav in nam pristojno. Bratje ne dajte se motiti in stojte terdno in nepremakljivo za svoj narod in za program, ki so ga po nekem sporočilu naši pervaki v Mariboru naredili. Zdi se mi tudi, da bi ne bilo napačno, ako bi kdo izmed štajerskih slovenskih veljakov to reč nekoliko pojasnil in nasprotnikom našim njih prezigodnje upanje poderl. Beseda o pravem času veliko veliko premore! Če centralisti napadajo Čehe, napadajo tudi nas, in če oni padejo, pademo tudi mi! Zatorej eden za vse in vsi za enega! Zadeve avstrijskih Slovanov naj so nam skupne zadeve! In hoc signo vinces! — Za gotovo se pripoveduje, da je za rimskega poslanca izvoljen baron Hübner, ki ni Francozom nasprotnik. — Za kupčijskega ministra je izvoljen baron Willerstorff-Urbair, rojen v Terstu in zdaj 49 let star. On je učen mož. Bil pa je poveljnik ladije Novare, ki je pred nekaj leti okoli sveta jadrata in lansko leto avstrijskega brodovja na severnem morju. Beržkone so jo dobro zadeli. — 2. t. m. se je po stari navadi vpeljeval novi vseučilišni rector magnificus, prof. Dr. Jaeger, domá iz Tiroljskega. Govoril je pri tej svečanosti najprej stari, prof. Hyrtl, o tem, kako se je dan danes učenost v posamne dele razkosila in da dela vsak del sam zase; potem pa je s primernim govorom vpeljal prof. Zimmermann novega rektorja, in naposled stopi na oder novi rector sam ter govori v poldrugo uro dolgem govoru o učenosti sploh in potem o posamnih nje strukah z jederno in moško besedo. Povdarjal in terdil je svobodo učenosti, pristavil pa koj, da ima le-ta svoje meje — v veri in kerščanstvu. To pa je ravno, kar jih mnogo učenjakov slišati ne more in ne manjka se jih, ki ga napadajo, kakor so napadali poprejšnjega.

Dežele notranje-avstrijske.

□ **V Celovcu.** (Cesarjev god. Nova kazina. Norišnica. Srečni ljudje. Dež in mraz. Št. Vidski somenj). Tudi tukaj se je obhajal 4. t. m. cesarjev god s slovesno mašo, ki so je peli premil. knezoškof v stolni cerkvi. Udeleževalo se je tega duhovnega opravila nenavadno veliko vernih, ki so gotovo tudi iz tega namena, da smo dobili manifest, še bolj goreče molili, da bi izlil ljubi Bog svoj obilni blagoslov nad cesarja in da bi se spolnila njegova želja, v manifestu razodeta! Vojaki so imeli svoje parade. Na večer prejšnjega dne so igrale vse 3 bande na velikem tergu. — Nova kazina se je tudi ta dan slovesno odperla. Bil je bal, ki pa ni bil zelo obiskan. Pri tej priložnosti ne moremo zamolčati tega, da je tukajšnji slovenski čitavnici ova kazina veliko udov odtegnila. Večini je več mar za razveseljevanje, nego za druge reči, zlasti če so še zraven slovsanske. Pa že pridejo kdaj boljši časi! — Prem. knezoškof so ponudili brez plače svoj grad v Strassburgu deželnemu odboru za 50 let v ta namen, da se napravi ondi za deželo jako potrebna norišnica. Ker je tudi ondašnji kraj in lega tega grada kaj pripravna, nadjajo se, da bo kaj iz tega. — Pred 2 dnema se je zagnal glas po mestu, da je tergovec P—č veliko kreditno srečko zadel. To je bilo veselja, voščil pa vprašan: Zakaj pa jaz nisem zadel, itd. Drugi dan pa se je pokazalo, da to ni res in da je menda drug človek, ki je oskerbnik v Pojčah, to veliko srečko zadel. Gotovo se je ne bo branil! — Po hudi vročini in suši je prišel te dni dež, pa ž njim tudi tak mraz, da je joj. Danes, v petek, se vidi po vseh hribih sneg, vse ga je belo in morebiti tudi debelo. Kranjci nam pripovedujejo, da se

je v sredo večer na Ljubelju dobro kocknjalo. Da bi se le skorej enmalo ogrelo, da bi se žita mogla še obrasti. Sicer pa je od vseh krajev slišati, da ni klaje, da se živina ne more prodati pa tudi ne obdržati, in da ni celo nič denarja. Pomôzi nam Bog! — Zadnji somenj v št. Vidu je bil kaj slab. Ljudi, živine in robe sicer ni manjkalo, ali kaj pomaga, ker denarja ni. Tako n. pr. je nek kmet, ki je lani imel za žrebe 150 gld., moral ga letos dati le za 50 gld. Sicer pa jih je bilo dosti po 15—20 gld. na prodaj.

Iz železne Kaple. O. D. (Žalosten spomin s kratkega potovanja.) Ako priprost slovensk kmetič zmirej v svojem kraju prebiva, in če tudi časnike in druge bukve se ve da slovenske njemu razumljive prebira, skorej bi si mislil, da se je že naš narod popolnoma posvetil svojej majki Slavi. A temu ni tako, in da je to resnica, povem vam prigodbico, ki sem jo sam doživel.

Šel sem po opravkih od doma kakih par ur proti severju in se v vasi D — v nekoliko oddahnil, da se enmalo okrepim. Tu dobim na mizo kozarec piva. In glej, po vsem svetu nadležne muhe so tudi meni nadlego delale, ena za drugo se tiščaje v moj kozarec, da bi se v njem kopale. Kar mi pride v misel jim kozarec zataboriti, zatorej potegnem iz žepa „Novice“, brez kterih me, dragi moj, malokedaj najdeš in položim list na kozarec.

Med tem pa poslušam druge goste; njih govornice so bile razne, govorili so po slovenski pa tudi po nemški, tako da sem si mislil: Tu ima „ravnopravnost“ vago (tehtilo). Približali so se nekteri tudi k moji mizi, in eden izmed njih, zagledavši Novičin list, me z začudenjem vpraša, odkod da pridem? Vpraša tudi natararico, ali jih je morda ona prinesla? Ona se pa hitro odreže, da ne, — jaz sem pa tudi molčal.

Potem pa jih nekoliko pregledujejo in berejo, ali nobeden ni pravilno izgovarjal. Jaz pa sem si mislil: Tu se vidi korist vaših šol po nemškem kopitu, da še svojega maternega in narodnega jezika ne razumite. Spet mi pridejo v misel moje poprejšnje nadleževavke „muhe“ v podobi Nemcev, in mislim si: Tako nam tudi oni tiščijo nemško kulturo in topijo naš narod, pa pri vsem tem Slovenci ostanemo mirni in ponosni!

Nato pa zine nekdo: „Ja, to je tista novokovana „špraha“, in to mislijo zdaj nekteri gospodje med našim ljudstvom vpeljati, a pa ne bojo nič opravili, saj tudi ta „špraha“ nima nič pravih „ausdrukov“, kakor jih nemška ima pa tudi za to delo potrebujejo več kot 200 let!“

Mene je to v srce užalilo in rekel sem, da to ni tako in da ni več treba kot 10, k večemu petnajst let, in vpeljan bo čisti slovenski jezik med naše ljudstvo, ako ga le v šole vpeljejo, in mu priložnost dajo razvijati se po narodnej pravici.

Ker pa nisem jezikoslovec, ampak priprost kmet, nisem se tudi mogel dolgo z njimi pričkat, da bi se jim bil na vsako dobro odrežal, — in spet sem bil v duhu žalosten misleč si: Oh, vi nevredni sinovi matere slave, da jo tako slabo spoštujete! Nimam dosti besedi, da bi vam domoljubno žalost mogel izreči. Zatorej plačam, kar sem povžil, in napotim se žalostnega srca proti domu. —

Iz štajerskega. 29. sept. — k. (Razstava kmetijskih in obrtniških pridelkov v Mariboru) začela se je 23. sept. s slovesno peto mašo, katero so prevz. naš škof sami peli. *) Potem je sprejel razstavini odbor pri gredicah grada višo posvetno in duhovno gosposko in prišle goste, med kterimi je mnogo gg. Hrvatov bilo, — izmed njih omenjam samo gg. Dr. Šuhaja,

Mio Krešiča, izdavitelja „Naše gore lista“, prof. Devidé-ja, tajnika kupčijske zbornice zagrebške, itd. G. Kriehuber, predsednik razstavinega odbora, pozdravil je goste v imenu odbora, g. župan Tapeiner pa v imenu mesta. Opoldne bil je občni obed, napravljen posebno v čast Hrvatom, pri katerem ni manjkalo slovesnosti primernih napitnic. G. Brandsteter napil je gostom zagrebškim, za kar se je zahvalil g. Devidé v daljšem govoru, v katerem je preudarjal važnost takih razstav kot vodnic na poti gospodarskega in narodnega napredka. Potem je g. Čebul, posestnik iz Cmureka, v slovenskem govoru pozdravil gg. Hrvate, po rodu naše brate; g. Krešič pa se je zahvalil v njih imenu v hrvaškem jeziku za prijazni sprejem. Vladala je pri obedu občna složnost in radost in Nemci so priložnost imeli prepričati se, da Hrvatje niso taisti sirovi narod, kakor ga popisujejo nekteri hudobni nemški listi, ampak da v omiki niso zaostali za nobenim drugim narodom, v lepi in gladki zgovornosti pa marsikoga prekosijo. Ne morem si, da ne bi pohvalil na tem mestu tudi razstavinega odbora, kateri je koj iz začetka pripoznal, da brez podpore Slovencev mu ne bo mogoče, več razstave napraviti in zato je naprosil čitavnični odbor, naj mu pomaga in naj tudi on pozove Slovence, da se prav obilno udeležijo razstave. Ogibal se je vseh nemških demonstracij, kterih smo sicer že navajeni v naših mestih in mesticah in delal v prijazni vzajemnosti s Slovenci. Napisi, posebno pri kmetijskih pridelkih, so skoro vsi tudi slovenski in tu in tam veselo vibrá marsiktera slovenska zastavica zraven štajerskih med tem, ko nemških nikjer ni videti.

Zdaj pa k razstavi. Prepustil je v ta namen g. gf. Brandis svoje obširne prostore v gradu, ki so se pa še premajhne skazali za veliko število razstavljenih reči, tako da je bilo še treba posebnih lesenih kolib. Po stopnicah, ki so z raznimi vrtnimi sadicami okinčani, pridemo na mostovž, kjer graški in mariborski pivarji gostom ponujajo izvrstno pivo. Zdaj stopimo v veliko dvorano in tu se nam kaže res krasen pogled. Razstavljen so tu razne obrtnijske stvari od kranjskega koca in štajerskega lodna do ameriksanske šivilne mašine. Tu vidiš obleko za gospode in gospé, nektero res po nizki ceni, šolne in čevlje, preproge ali tepihe, časomere, usnjato blago, lampe, puške, samokrese, itd. Iz dvorane pridemo po kratkem hodu v obširno galerijo in pred nami ležijo razni kmetijski pridelki, nepozajemljivi zaklad bogato obdarovane naše domovine. Vse, kar um in dlan urnega slovenskega kmeta prideluje na polju, njivi in travniku, na sadnem vrtu, posebno pa, kar nam žlahna vinska trtica rodi, v najlepšem redu po stenah visi in po dolgih mizah leži. Vse sorte žita, v klasju in zmlačenega, zraven pa moka od navadne do najčvetnejše, kakoršno razstavlja zagrebški soparni mlin; seno, raznih trav in semena, detelja, repa in pesa, krompir, velikanske buče, zelišča, kumare in melone, vse v najlepših, izbranih eksemplarih, nam kažejo rodovitnost naše slovenske zemlje. Po stenah visi zdravo grozdičje, po sredi na mizah pa stoji tisoč in in tisoč butelj, napolnjenih z žlahno kapljico naših vinskih goríc okoli Pohorja, v slov. goricah, ptujskih, lutomerskih, radgonskih itd. Da je tudi obilo izvrstnega sadja, mi ni treba omenjati. Lična svila in zdravi kokoni nam spričujejo, kako pripravna da je naša zemlja za sviloreje. — Kosmo stali v veliki galeriji, dolgo gledali in se vendar ne nagledali obilnih, bogatih pridelkov kmetijskih, igralo nam je srce veselja, da je naša, da je slovenska ta zemlja, ktera rodi tolikanj žlahnega sada, in da je naš slovenski kmet pridelal vse to. Mislili smo si pa tudi, oziravši se na razpostavljene stvari, da je še treba močnega napredka, ki je pa le mogoče doseči ga po dobrih narodnih šolah. Še ena misel nam je prešinila glavo: Naša zemlja posebno dobro rodi lepo sadje, lično svilo in pa izvrstno vince,

ktero že zdaj slovi tudi po tujih deželah. Bi li ne bilo bolje, da bi se mi raji bolj poprijeli vino-, sadjo- in sviloreje, kmetijskih pridelkov pa le samo toliko pridelovali, kolikor nam jih je treba za vsakdanji živež.

Kmetijsko orodje in mašine so v dveh posebnih kolibah, pa jih je malo in še med temi nič posebnega. Dopadli so nam panji po Dzierdzoni in pa aparati za drenažo.

V saboto je živinska razstava, v nedeljo pa delitev daril.

Od Kisle vode na Štajerskem (Nove orgle). Lep in zelo obiskovan je tukajšnji kraj, ni čuda potem, da jih prihaja toliko semkaj. Pa ne samo narava, tudi umetniki, vsak po svoje, postavijo sem skorej vsako leto kak umotvor. Tako boš našel v lepi farni cerkvi sv. Križa nove orgle s 24 spremeni. Tacih pač deleč okrog zastoj iščeš. Izdelal jih F. Ks. Dev iz Ljubljane. To njegovo delo zasluži vso pohvalo. Le samo to nam nič kaj ne dopada, ker vidimo na orglah nemški napis. To ni prav in še vse nekako kazi! Zakaj bi slovensk mojster tudi slovenskega napisu ne naredil? Ali je delo v slovenski cerkvi pa z nemškim napisom lepše in primerniše nego s slovenskim, ki ga vsak Slovenec brati ume?! Ne bodite abotni!

Od gornje Sotle. — ? — (Kako je tukaj?) Tukaj ob bregovih tibe Sotle živi narod slovenski z zagorskimi Hervati v vsakdanjej dotiki pa tudi v bratinskeji slogi in ljubezni svojo enakomerno življenje. To namreč moramo in moremo reči, da se ta dva naroda, ki si v jeziku, v šegah in navadah svojih toli blizo stojita, v sosednej medjusobnosti lepo zastopita, akoravno bi človek prej na nasprotno sodil iz onega, kar se je nedavno v Pregradi dogodilo, in potem na veliko radost protivnikov naših po vseh časopisih premetovalo. Sovražniki Slovanov, kterim je bila to davno zaželjena priložnost, da izsujejo žolč svoj na Hervate, imenovali so oni čin „barbarski“ in Hervate, ki so ga doprinesli, upravo „barbarski“ narod. No, naj jim bode; mi pač vemo, da se ne more iz nepremišljene naglosti kakega posamnega človeka soditi na pravno veljavnost celega naroda! Rekel bi, da je vsa dogodba le žalostna posledica iz onih časov, ko se je narod šuntal proti narodu, a posebno pa slovenska plemena, drugo na drugega.

Inače pa živimo todi lepo tiho v bratinskeji sosednosti ter se celo malo brigamo za politične dogodke, ki ljudem v daljnem svetu, v velicah mestih, belijo glave. Skorej da še ne vemo, kaj je politika, kaj so politični časopisi, zakaj so možje, ki se borijo na vso moč za pravice narodske. A temu se ni čuditi, ker, dokler ostane materijalno stanje naših stanovnikov tako žalostno, kakor doslej, da se vse mišljenje in tuhtanje narodovo le okoli tega vrti, kako se bodo nasitili prazni želodci, kako zakrilo nago telo, kako poplačali silni davki, ne moremo, ne smemo pričakovati, da bi se naše revno ljudstvo vzdignilo do visokejih misli, do plemenitnejih idej, da bi celo začelo politikovati. Nikar se torej ne čudi, dragi „Slovenec“, ako imaš v našem kraju le sila malo podpornikov; jaz sicer ne vem števila tvojih naročnikov okoli Sotle, a to vem, da sem todi dalječ okrog hodil, pa mi vendar ni bilo dano zadeti na te. Lehko da se časoma obrne stvar na bolje; samo oziraj se rad na prosto ljudstvo, kaži mu pot, po kterem mu bode mogoče priti do lepše prihodnjosti, ker po naših mislih so ravno tisti možje, ki skrbijo za poboljšanje materijalnega stanja siromašnega naroda, temu največi dobrotniki, delajoči tako posredno tudi za dušno izobraženje narodovo, ker le, ako je človek oprostjen telesnih skrbi, more misliti na požlahtnjenje srca in uma svojega.

Sicer pa je zanimivega pri nas sila malo, važnega pa še manj. Kakor povsod je tudi todi zelo velika zadrega poradi denarjev; vino je dobro, ali malo ga je. Kmetje javkajo, gospoda zdihuje; kamor se obrneš, ne

* Črna maša po rajnem škofu Šlomšeku 25. sept. brali so štolni dekan Pikel. Škofa takrat ni več bilo v Mariboru, ker je bila birma v Hočah.

čuješ drugega nego grenkih tožeb mile glase. Bog daj skoro boljše!

V Ljubljani 1. oktobra. Y. (Cesarski manifest, oktobrska diploma in Slovenci). Kakor po vsej Avstriji, tako je tudi pri nas v središču slovenstva obudil cesarski manifest veselo upanje na boljše čase. Tehtne in jako imenitne so besede, ktere je izrekel presvitli vladar, zatorej so pa odmevale tudi v zvestih srcih njegovih narodov. Oktobrska diploma postavljena je spet na častno mesto, ktero ji gre, in kakor upamo vsi iz srca, ostala bode na tem mestu. Šmerlingov patent pa naj bode spravljen v kakem arhivu kot historičen spominek svobodne (?) ustavne Avstrije.

Ravno to pa, da je obveljala oktobrska diploma, zbudilo je veliko radost med vsemi Slovani avstrijskimi, in djansko hočejo tudi pokazati, da le oktobrsko diplomu spoznajo za pravo ustavo. Kakor so bila že po razglasenju cesarskega manifesta razsvitljena gledišča v Pragi, Zagrebu in Levovu, tako se delajo posebno na Češkem in Moravskem velike priprave, da se slovesno obhaja dan 20. oktobra. Menda mi Slovenci ne bodemo zaostali in da bodemo tudi mi, zedinjeni s slovanskimi našimi brati, pokazali, da 20. oktober je dan, kterege mi slovimo in praznujemo. Govorilo se je tukaj že mnogo, kako naj se praznuje dan diplome, ali gotovega do zdaj še ni nič slišati. Nadjamo pa se vsi, da govorica ne ostane le prazna, timveč da se slavno vresniči in da pokažemo svetu očitno in brez ovinkov svoje prepričanje. Pa ne samo v Ljubljani naj se praznuje ta dan, po vsej slovenskej deželi naj bi se slavil ko rojstni dan ustavne Avstrije. Posebno lahko se to zgodi po naših čitalnicah, ktere naj bi napravile slovesne besede v slavo 20. oktobra.

Rodoljubi! skrbite tedaj, da se vredno praznuje ta dan! Važni so zdaj časi in mnogo lahko dosežemo, ako smo složni. Zatorej je pa treba, da krepko stopimo na noge, in se nikogar ne strašimo, kjer velja, da si pridobimo svete naše pravice. Presvitli vladar sam nam jih slovesno zagotavlja, kdo se hoče tedaj predrzniti, da nam jih krati?

Iz Trsta. — Jaz menim, da je dobro, in da ne smé nihče zameriti, ako se kdo predrzne popravljati spodobno tiste zmote ali celo laži, ki se marsikdaj po dopisih vkradejo v kak javen list, zlasti ker bi jih bravci imeli za resnico in bi to utegnulo škodovati v enem ali drugem oziru. Kaj takega se je vlezlo tudi v letošnje „Novice“ pod števil. 36. po nekem dopisu iz Trsta, zavedajočem mene in mojega sina Slavoljuba. Tisti je rojen v Trziču na Primorju, tedaj v italijanskem mestu, kjer je bil ostal pa le šest mesecev. Po tem je bival zdaj v slovenskih, zdaj v italijanskih, zdaj v nemških krajih, ravno kakor jaz. Jekik njegove rajnce matere je bil le nemšk. Oče mu je pa Tržačan, in rojen Slovenec. Kterege naroda je tedaj omenjeni moj sin? Čestitljivi gosp. dopisnik . . . r trdi naravnost in pa brez razločenja kakega si bodi, da je Slovenec, da se je pavendar vpisal kot dijak v tukajšnji gimnaziji za Laha ali Italijana, da je vnet le za italijansko kulturo (!?), in da ne mara za slovenščino. Jeli prav za prav Slovenec po tem, kar sem omenil, ali ne, ne vém, naj sodi to, kdor hoče. Laž je pa, da se je on sam vpisal za Italijana (Laha), ker kaj tacega se je po svoji volji storiti predrznilo gimnazijalno vodstvo, ne vém, zakaj; in laž je tudi, da je vnet le za italijansko kulturo, in da mu ni mar za slovenščino. Naj se je pač tiste učil prav marljivo v Celovcu pri gosp. učitelju Janežiču, kakor dokazujejo spricevala, ki so mu jih dali, saj bere slovenske liste in knjige, saj ob šolskih praznikih vsako leto rad prebiva tam (na gornji Istri), ker se ne govori skorej drugzega nego samo

slovenski, in ima tedaj lepo priloznost, izurjati se čedalje bolj v slovenščini. Pametnemu jedno oko dosti!

J. G. Verdelski.

Ogerska.

Na dnevnem redu so volitve za zbor. Vse je živo. Najveljavniši možaki so že tudi naznanili svoje programe. Vidi se iz njih, da so sicer možje za porazumljenje, ali — bolj ali manj na dualistični podlogi, kajti tudi centralisti so zadnje dni več serčnosti dobili, oziraje se z ljubeznjivimi pogledi in besedami čez Litavo, — govore za oži derž. zbor. Nevarnost tedaj ni pri kraju! Že so jo tudi ugledali Slovaki, Romani, Serbi in Nemci in stopajo na noge. Romanski rodoljubi so že sklicali narodni kongres ali shod na 20. oktobra t. m. ter se hočejo do dobrega pogoditi, kako bi proti Madjarom zdatno branili svoje pravice in svoj narod. Ravno tako se bode sedmigrški Saksi (Nemci) na posebnem zboru sešli. Gibljejo se in delajo pa tudi Slovaki in Serbi, da se še za časa ubranijo madjarizma in rešijo svoj narod in svoje pravice. — Tako je prav — vigilanti bus jura!

Ptuje dežele.

Pruska.

Bismark je v Parizu. Gotovo ni šel tje samo na uro pogledat! Ker se zdaj že na vsa usta govori, da hoče Pruska tudi Holštajn od Avstrije kupiti in da jej v ta namen ponuja 8 milijonov tolarjev, s tem pogojem, da potem ona severni del Šlesvika Dancem izroči, — treba bo najberže tudi o tem prej z Napoleonom govoriti, pa tudi še o veliko drugih rečeh, ki pruskemu Cavourju po glavi blodijo. Nemške osrednje države so ga že tudi začele jako pisano gledati, ker se zanje nič ne meni, — pa tudi Avstrija naj čuje!

Serbska.

Piše se, da se v Srbiji vse živo giblje, da je vojska s Turčinom pred durmi in da se zdauji knez drugači na prestolu vzdržati ne more. Celó knezovi ministri se neki pridno o tem posvetujejo in vojaški poveljnik Oreškovič komej čaka, da prime za meč in plane nad Turka. Pravijo tudi, da je knez z romanskim vladarjem zvezo sklenil, da delata v vseh rečeh skupno. — Prej ali slej se res morajo počiti, — kako, doživeli bomo že. Kaj je neki Omer delal na Dunaju?

Italija.

Neapolj. Kardinal d'Andrea, o katerem se že delj časa toliko govori in piše, poslal je posebno pismo na vse kardinale in škofo katoliške, ga sveta, v katerem razklada svoje politiško spoznavanje, ponavlja svoje svete, podeljene neapoljskim bourboncem, svoje nade na liberalne reforme in na konfederacijo (zvezo) italijanskih deržav, in veli, da mu je to, kar se je zgodilo (faits accomplis) in narodno edinstvo — program. Benetke naj se povernejo narodu, Rim pa naj udari pot liberalnih reform in naj se pomiri z Italijo. D'Andrea razumeva v tem smislu tudi, da rešenje verskih zadev ne bode nasprovalo italijanske svobodi. —

Sicer pa zelo govore, da se res v Rimu, kakor v Florenciji nekaj važnega snuje. Najberže se bote rimska in italijanska vlada spet pogajati začeli. Zgovorni poslanec Boggio, ki je one dni papeža obiskal, imel je za to pot pripravljati. Obema že Francozi neki hudo presedajo. Zato jih misli mnogo, da se slednjič vendarle do dobra zmenite.

Razne novice.

* Pred nekaj dnevi je bila v Gradcu oglenica, za katero je njen posestnik več ko 15000 gld. izdajal, za 50 gld. prodana.

* Iz Ljubljane se piše, da je več roparjev pod vodstvom nekega Pavičiča, poprejšnjega oficirja, v noči od 16 do 17. sept. nekemu mlinarju blizo Banove v denarjih in druge robe več kot 1,400 gld. vrednosti uvrpalo.

* Hudobnež, ki je okrajnega predstojnika Valeka pomagal umoriti, imenuje se Mošek in je za vse žive dni v težko ječo obsojen, njegova tovarša in skrivača, Bogomir Esterhamer in Jozefa Aichholzer, prvi v šest-, druga pa v trimesečno ječo.

* V teržaškej bolnici je v začetku t. m. nekaj ljudi za kolero umerlo. Kakor se kaže, pomika se tedaj kolera tudi proti našim krajim.

* Po noči 27. pret. m. je bila kapela na Kalvariji pri št. Vidu na Koroškem oropana. Ukradena je monštranca, kelih, več svečnikov in dva plajšča za ministrante all strežaje. Da bi jih muri!

* V Beljaku je bilo pretečno saboto nekemu kupcu 3400 gld. v gotovini in 90 gld. v srebru ukradenih.

* V c. kr. tovarni za smodke ali cigare v Švacu na Tiroljskem se je — čujte! — pred leti (morebiti še do zdaj?) papirja, na katerem so bili računi, vsako leto 11 centov (!) na Dunaj zvozilo. Če se pomisli, koliko je imela tovarna uradnikov in strežajev in koliko so le-ti pisarili in pisarili in denarjev potrebovali, mora se reči, da je to kolosalno. Znaprej mora pač druga zapeti, če ne bo slaba! —

* „Slovenec“ je že povedal, da se je tako hvalisani štajerski avtonomist g. pl. Kaiserfeld, ki za avtonomiste programe kuje, kar stare babe „petljajo“, po rodbini prej pisal Blagatinšek, zdaj pa se sliši govorica, da se misli na Ogersko preseliti, tam posestvo kupiti, se pomadjariti in za ogerski deželni zbor kandidirati! — O čudni, prečudni avtonomisti!! Kolika značajnost! — Od drugega „žalostnega viteza“, Giskra namreč, povemo drugkrat kaj.

* Velikanski spominek nepozabljivega bana Jelačiča je že v Fernkornovi livnici na Dunaju dogotovljen. Predstavlja ga kot jezdeca na konju v narodnej hervaške obleki. V Zagrebu se na Jelačičevem tergu, kjer bode spominek stal, pridno dela, tako da bo skorej vse gotovo.

* Iz Beljaka ima „Bote von Oberkärnten“ to le novico: Niklasčanje blizo Ljubnega (Leoben) hočejo imeti drugega učitelja, ker jim sedanji zavoljo tega ni všeč, ker svoje učence tudi podučuje v zemljopisji, in ker za nauk porabi več ur, kakor pa je dolžnost njegova. Poglavitni vzrok pa, zakaj se je zameril, je to, ker je „ošabno“ odrekel, da noče opoldne jesti s hlapci, kakor je bila do sedaj poštna navada, po kateri se je do tega časa ravnal vsaki neoženjeni učitelj. — Ubogi učitelj in revna šola v takem kraju! Kaj pravijo k temu gospodje šolski predniki?

Žitna cena.

v	pšenice		reži		ječmena		ovsa		turšice	
	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.
Mariboru	3	35	2	85	—	—	1	20	2	55
Celju	4	—	2	75	2	20	1	60	2	60
Ptujem	3	15	2	80	2	—	1	—	2	30
Ljubljani	3	64	2	64	2	25	1	34	2	57
Kraju	3	80	2	80	—	—	1	20	2	70
Novemestu	4	30	3	—	2	40	1	40	3	30
Gorici	3	8	—	—	—	—	—	—	2	70
Celovcu	4	30	3	70	2	40	1	48	3	13
Terbižu	5	20	4	68	3	40	2	15	4	15
Varaždinu	2	93	2	80	2	—	1	15	2	—
Reki	4	40	—	—	2	50	2	15	3	20
Sisku	3	4	2	15	—	—	1	40	2	—

Dunajska borsa 6. oktobra 1865.

Bankine akcije	775
Kreditne	171.50
London	108.70
Novi zlati	5.20
Srebro	108